

Mr. sc. Nela TARBUK

STALNI POSTAV ZBIRKE SAKRALNE UMJETNOSTI

ŽUPA LUDBREG, DONJI MARTIJANEC, SVETI ĐURĐ I VELIKI BUKOVEC
KAPELICA SVETOG KRIŽA, DVORAC BATTHYANY, LUDBREG

U sklopu manifestacije "Deset dana Svete Nedjelje u Ludbregu", koja se održava svake prve nedjelje u rujnu već stoljećima, 3. 9. 1998. godine otvoren je "Stalni postav zbirke sakralne umjetnosti" u Dvorcu Batthyany. Zbirka je dio muzejske djelatnosti Pučkog otvorenog učilišta D. Novaka Ludbreg.

Pokretač i pokrovitelj ove značajne akcije bio je Grad Ludbreg, a njezinu realizaciju odobrio je u početku Nadbiskupski stol Zagrebačke nadbiskupije, a kasnije i Biskupski ordinarijat Varaždinske biskupije davanjem suglasnosti za Stalni postav, zatim župnici spomenutih župa koji su pomogli pri sakupljanju predmeta, te Ministarstvo kulture Republike Hrvatske i Varaždinska županija, koji su financijski poduprli cijeli projekt.

Svi izloženi predmeti ostaju u vlasništvu Crkve, a Gradu Ludbregu posuđeni su sa svrhom osnivanja Stalne zbirke sakralne umjetnosti. Svrha zbirke je da se izvanliturgijski sakralni predmeti zaštite od daljnje devastacije, te da se prema mogućnostima restauriraju.

Stručni voditelji projekta i urednici kataloga bili su mr. Mario Beusan, dipl. ing. arh., koji je osmislio prostornu koncepciju i oblikovanje stalnog postava te prof. Nela Tarbuk, muzejska savjetnica.

Što se tiče izbora izložaka i obrade građe moramo zahvaliti : - dr. Doris Baričević za kamenu i drvenu plastiku

- mr. Mirjani Repanić Braun za slikarstvo - prof. Jeleni Ivoš za crkveno ruho

- dr. Ivi Lentiću za crkveno posude - dr. Milanu Pelc za crkvene knjige

Slijedi pretisak uvodnog teksta kataloga Stalnog postava zbirke sakralne umjetnosti čija autorica je prof. Nela Tarbuk, muzejska savjetnica:

"Prikupljena djela s područja župa Ludbreg, Donji Martijanec, Sveti Đurđ i Veliki Bukovec, što čine jezgru novoosnovanog postava zbirke sakralne umjetnosti u Ludbregu a vremenom, nadamo se i povećanju njegova zasad početna fundusa - iznimno su važan dokument postojanja i povijesnog trajanja kulture i umjetnosti u ovom kraju.

Na žalost, svjedoci smo činjenice da i u današnje vrijeme, mimo svih zakonski određenih normi zaštite spomeničke baštine, crkveni inventar trpi - ponešto iz objektivnih razloga

Slika 1.
CIBORIJ, nepoznati majstor, s kraja 17. stoljeća, Martijanec,
župna crkva Sv. Martina. (Snimio: Davor Puttar)

vezanih uz pojedine liturgijske promjene, a ipak najčešće zbog nebrige. Tako se crkvena umjetnička djela, koja više nisu u funkciji, odстранjuju i uglavnom prepuštaju propadanju. Upravo zbog takve situacije jedan od najboljih načina spašavanja tog fonda je osnivanje regionalnih crkvenih muzeja, ili sličnih institucija, pri crkvama i samostanima ili srodnim objektima. Time spomenička baština ostaje "in situ" s razlogom, jer kao dokument prošlosti određene regije i dalje živi ponajprije dostupna svojim žiteljima. Dakle, predmeti se ne otuđuju s mjesta njihova nastanka ili stoljetnog udomaćenja. To je važno za kulturnu povijest svakog kraja, a isto tako, ukoliko se ukaže potreba

ponovnog služenja nekih od tih predmeta u liturgijske svrhe, jednostavno ih je povući.

U samom gradu Ludbregu ukazala se izuzetna prilika da stalni postav zbirke sakralne umjetnosti dobije domicil u znamenitoj dvorskoj kapelici ludbreškog dvorca, nekadašnjeg starog grada, mjesta čudotvorne pretvorbe vina u vidljivu krv Kristovu, što se čuva u ampuli glasovite monstrance - relikvijara, koja je danas pohranjena u župnoj crkvi. Na mjestu takvog povijesnog značenja, od davnina znanog prošteništa na čast Presvete krvi Kristove, koje je na glasu ne samo u Hrvatskoj već i u ostalom katoličkom dijelu Europe, postav sakralne umjetnosti ima i šire značenje. Ovdje izloženi predmeti ne govore samo o regionalnim civilizacijskim dosezima pojedinih povijesnih razdoblja nego potvrđuju i konstantnu pripadnost europskom kulturnom krugu, što je itekako važan čimbenik u svekolikoj promidžbi hrvatske spomeničke baštine. Dodajmo k tome još i izuzetnu povoljnost da se, u dvorcu, uz zbirku, nalazi i Hrvatski restauratorski zavod, Ludbreg, što jamči trajnu zaštitu i očuvanje spomenutih predmeta.

Prvi dio sakralne umjetnosti župe Ludbreg u kapelici Sv. Križa u dvorcu plemićke obitelji Batthyany ostvaren je 1996. godine kad je stalna izložba arhivske građe o Presvetoj krvi Kristovoj postavljena u dvije male dvorane u prizemlju uz spomenutu kapelicu. Autor tog dijela postava je konzervatorski savjetnik Želimir Laszlo.

Nakon toga izvršena su istraživanja na terenu (mr. M. Beusan, dipl. ing. arh., N. Tarbuk, prof., muzejski savjetnik) koja su pokazala postojanje većeg broja crkvenih predmeta izvan liturgijske funkcije. Ti su predmeti s jedne strane prepušteni propadanju, a s druge, nedostupni široj javnosti. Takvu spomeničku baštinu, trajni dokaz određenog kulturnog nivoa i načina života toga kraja u prošlim vremenima, bilo je neophodno očuvati kako bi postala temeljem sadašnjem stalnom postavu.

S obzirom da je zbirka smještena u zdanju koje je spomenik kulture, a uz kapelicu Sv. Križa

uključuje i njene prateće prostorije - sakristiju, hodnik i predvorje, dvije spomenute prostori- je u prizemlju, pjevalište i dvoranu na međuetaži - te tako sama kapelica, oslikana vrlo kvalitet- nim iluzionističkim freskama, postaje izložkom.

U ostalim prostorijama prezentirana su djela drvene i kamene skulpture, ponajviše iz sedamnaestog i osamnaestog stoljeća, gdje ćemo istaknuti kameni kip Sv. Ladislava, varaždins- kog kipara Ivana Jakoba Altenbacha. Štafelajno slikarstvo uglavnom je iz devetnaestog stolje- ća, osobito su zanimljive dvije oltarne pale nastale oko 1800., dok u crkvenom tekstu, na žalost već vrlo prorijeđenom na terenu, upozoravamo na izuzetno vrijedna paramenta iz osamnaestog stoljeća. Zbirka liturgijskog posuđa, vrhunske kvalitete, obuhvaća sedamnaesto, osamnaesto i devetnaesto stoljeće, a u njoj su zastupljena djela domaćih, uglavnom varaždins- kih majstora, kao i djela stilski i tipološki vezana uz znamenite augsburške zlatarske radionice. Crkvene knjige ukazuju na raritetnu produkciju misala - osobito u sedamnaestom stoljeću - zanimljivih uveza i nadasve kvalitetnih bakroreznih tabela.

No, ipak moramo ustvrditi da slikarske, kiparske, knjižne, tekstilne i metalne dragocjenos- ti ovog postava daju tek fragmentarnu sliku one količine i bogatstva inventara kakav je napose bio u baroknom razdoblju kad je ludbreški kraj, zajedno s ostalim dijelovima kontinentalne Hrvatske, proživljavao veliki preporod i obnovu nakon definitivnog prestanka turske vladavine i pomicanja granica Otomanskog carstva prema istoku.

U to se vrijeme formiraju i razvijaju osobito značajna vlastelinstva plemićkih obitelji Patačića, Draškovića i Batthyanya, koncentrirana oko Velikog Bukovca, Martijanca i Ludbrega. Postupnim obnavljanjem i preuređenjem ostataka građevnog fonda, pregradnjama starih kaštela iz vremena predturskih osvajanja u barokne dvorce, te gradnjom novih, podizanjem kolatorskih crkava i financiranjem radova na njihovu uređenju i opremi (u čemu aktivno sudje- luje i hrvatsko visoko svećenstvo) te su obitelji izravno djelovale na kompletan kvalitativni nivo baroknog inventara, koji se je oblikovao u etapama sve do kraja osamnaestog stoljeća. Barokna tradicija bila je dugotrajna i održavala se je još duboko u devetnaestom stoljeću - što je vidljivo na mnogim spomenicima kao i na pojedinim primjercima stalnog postava. Međutim, do prvih većih stilskih intervencija došlo je ipak na prijelazu u devetnaesto stoljeće, da bi na kraju istog došlo do izgradnje novih historicističkih objekata s pripadajućom opre- mom, što je gotovo u cijelosti promijenilo baroknu sliku Ludbrega.

I spomenuti predmeti u stalnom postavu većim dijelom pripadaju baroknom razdoblju, kad je ovaj kraj doživio svoj puni procvat. No nismo zanemarili niti one nastale u devet- naestom stoljeću - čija se vrijednost ne ogleda samo u povijesnom kontekstu, već ta djela, naprotiv, ilustriraju nova umjetnička stremljenja i nove estetske pristupe uvijek inspirativnoj sakralnoj tematici."